

Fredagen den 26 februari

Fredagen den
26 februari 1971

Kl. 15.00

§ 1 Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 1 – 5 mars 1971 för deltagande i sammanträde med svenska nedrustningsdelegationen i Genève.

Stockholm den 25 februari 1971

Ola Ullsten

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 3 Interpellation nr 62 ang. möjligheten till civilprocess mot kronan i vissa fall, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr LUNDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! När det i olika sammanhang talats om lag och rätt i vårt land har framhållits att Sverige på civilrättens område förblivit ett u-land. I år, 1971, kan man läsa i ett TT-referat, som återgivits i tidningarna, att en ombudsman på samernas vägnar skall öppna en civilprocess mot kronan. Därvid krävs i första hand äganderätt till fjällområdet kring Ritsem och Kaitum, i andra hand åborätt och i tredje hand rätt till vissa specificerade befogenheter inom området – rätt till fiske, jakt, vägar, grustäkter, vattenkraft m. m. Det talas även om att "den samiska nationen" (?) står för rättsanspråket.

Då en ombudsman, tydligen i avsaknad av elementär juridisk kunskap, framställer anspråk på "den samiska nationens" vägnar, torde väl ingen kunna förvägra honom detta. Men när det sägs att stämningen skall lämnas inför Gällivare tingsrätt, och en vattenrättsdomare, enligt referatet, förklarar att en vattendomstol endast kan ge Vattenfall villkorligt tillstånd att fullfölja vissa projekt i fråga om fallhöjd m. m. och att målet skulle bli vilande, måste man fråga om lag och rätt skall gälla eller om grundlagen och Sveriges riksdag är nulliteter eller någonting som hör hemma på museum.

Även om det kan vara obekant för ämbetsverk och institutioner att Sverige har en grundlag som skall följas borde ändock enheter med juridiskt utbildad personal känna till att grundlag skall följas och inte

göras till föremål för lagförklaring och lagtolkning. En ändring av grundlagen tillkommer riksdagen, som inte står under förmynderskap av någon civilrättslig instans. I grundlagen finns regler som skall tillämpas när riksdagen anser att grundlag skall ändras.

Redan på 1600-talet underströks att härads- och hovrätter icke skulle få syssla med frågor som rörde grundlag. Från 1909 har väl ansetts att det tillkommer de två högsta domstolarna i vårt land att utöva kontroll över andra rättstillämpande myndigheter med avseende på att författningar är beslutade och utfärdade av behörig instans. Principiellt torde gälla att dessa domstolar har behörighet och skyldighet att kontrollera att författningar och förfaranden till sitt innehåll stämmer överens med grundlag. De två högsta domstolarna har även behörighet att pröva ansökningar om resning och kan undanröja domar och beslut, som enligt vanliga regler har vunnit laga kraft, om rättstillämpningen uppenbart strider mot lag. Men det tillkommer endast riksdagen att, om så finnes erforderligt, i grundlagsenlig ordning ändra grundlagen, eftersom grundlag skall efter ordalydelsen följas. Det tillkommer icke de två högsta domstolarna att tolka eller förklara grundlag.

Äganderätten till mark, vatten med flera nyttigheter i Norrland, även de s. k. renbetesområdena, tillhör grundlags- och landslagsenligt kronan, så länge nuvarande grundlag gäller. Det tillkommer varken domstol eller myndighet att försälja eller avhända kronan dess nyttigheter.

Bygdebefolkningen, finnbefolkning, nybyggare, samer m. fl. inom Norrland boende eller inflyttade, har av ålder haft en gemensam, av kronan upplåten nyttjanderätt till vissa av kronans nyttigheter, beroende på Norrlands geografiska läge och landsdelens betingelser i övrigt.

Att bygdebefolkningen i Kiruna eller på andra platser, samer och andra invånare i Norrland skulle kunna exempelvis utestängas av domänverket från att fiska, jaga eller i övrigt nyttja befintliga tillgångar som av kronan upplåtits till gemensamt bruk torde vara uteslutet. Begrepp som "lappvatten" etc. är rättsliga fiktioner, som medfört att många fiskevatten blivit spolerade på grund av att de icke nyttjats.

Att en ombudsman eller invånarna i en lappby kan nära "okniga" krafters tro i rätts- och ägandefrågor kan vara förstäeligt eller förklarligt. Däremot måste man bestämt ifrågasätta att en häradsrätt skulle kunna vara behörig att göra en tolkning eller förklaring av grundlag, eventuellt avhända kronan äganderätt eller företaga en köpslagan om olika värden. Till saken hör att det synes vara förutsatt att ombudsmannen och "den samiska nationen" skulle få fri rättegång.

Det är självfallet att medborgarna i "den samiska nationen" inom sitt område är suveräna att göra som de vill. Det har emellertid sitt intresse att veta var detta åtminstone för mig okända land ligger. I enlighet med grundlagen är vi svenskar förhindrade att med äganderätt överlåta någon del av vårt land.

I ett betänkande, avgivet den 17 mars 1903, beträffande vissa "stater tillhöriga vattenfall" konstateras t. ex. på sid. 76: "Sålunda har staten vid åtskilliga tillfällen antingen med nyttjanderätt eller äganderätt till enskilda upplåtit sådan vattenkraft, som icke varit för statens egna behof erforderlig. Hvad upplåtelse med äganderätt angår, var denna likväl

förbjuden enligt den föreskrift i II kapitlet konungabalken af Konung Kristoffers landslag, att Konungen icke hade rätt förminska kronans gods eller intäkter annan konung till förfång, vid äfventyr att efterföljande konung ägde återtaga hvad olagligen blifvit kronan afhänt. För närvarande gäller i detta afseende bestämmelsen i § 77 regeringsformen, att kronans fasta egendom äfvensom 'laxfisken och andra kronans fisken samt kronans öfriga lägenheter' icke må af Konungen utan Riksdagens samtycke genom försäljning, förpantning eller gåfva eller på något annat sätt kronan afhändas."

I ett kungl. brev till samtliga hovrätter den 5 januari 1685 fastslås att "en och annan understått sig att begynna rättegångsprocesser om någon rätt, rågång och skogsskillnader inom och på kronans allmänningar och ödemarker, samt att söka och practisera sig domar och fasta på upprädda ägor, verk och torp inom samma allmänningar". Till förekommande av detta missbruk förklarade Kungl. Maj:t "dess allvarliga vilja och befallning vara, att hovrätterna icke allenast själva skulle afhålla sig ifrån slika uppå och inom kronans allmänningar och ödemarker uppkommande tvister om rågångar, skogsdelningar och några andra pretenderade rättigheter, utan ock förbjuda lagmännen och häradshövdingarna, att derefter med sådana tvister sig befatta".

Dessa uttalanden är samstämmiga och liktydiga med grundlagen i dess lydelse den 1 januari 1971 och regeringsformens §§ 77 och 78.

Att samerna under skilda tidsskeden på olika och ibland ganska bryska sätt gjort omfattande intrång i finnbefolkningens, nybyggarnas, rättigheter och genom avstängning av fiske och jakt för andra inom områdena bosatta är kända förhållanden. Vad som grundlagsenligt borde rättas till snarast möjligt är att befolkningen inom malmkommuner och industriorter eller de av tvång utflyttade, dvs. allmogen i dess helhet, återfår det fiske och den jakt m. m. som av kronan med nyttjanderätt upplåtits till Norrlands innebyggare. Behovet av rekreation och avkoppling för dem som är sysselsatta med gruvarbete eller i andra krävande yrken eller som av brist på arbete tvingats att flytta ut torde i dag vara mer aktuellt än förut. Det är självklart att samerna på samma sätt som andra skall ha sådan nyttjanderätt.

Det lär anses att den renägande befolkningen nu uppgår till ca 3 000 personer men kommer att minska till omkring 700. Samebefolkningen kommer alltså att på ett med andra medborgare likvärdigt sätt inlemmas i samhällslivet. Däremot har ett växande antal människor knutits till verksamhet som påverkas av malmfyndigheterna, och behovet att nyttja kronans egendom till rekreation och avkoppling har kraftigt stegrats och måste beaktas.

Med hänvisning till vad jag anført hemställes om riksdagens tillstånd att till herr justitieministern få framställa följande frågor:

Kommer herr justitieministern att vidtaga åtgärder för att obehörig instans icke skall behandla, pröva och eventuellt döma i frågor som är inskrivna i grundlag och där riksdagen är högsta myndighet?

Anser herr justitieministern att en civilprocess gentemot kronan är möjlig i sådana fall och, om så skulle vara förhållandet, skulle s. k. fri rättegång kunna beviljas?

Denna anhållan bordlades.

§ 4 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden:

Nr 14 i anledning av motion om regler för rökning i riksdagshuset

Nr 15 i anledning av motioner angående det framtida statsskicket

Nr 16 i anledning av motion om ersättare för riksdagsledamot i vissa fall

Finansutskottets betänkande:

Nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda finansplan för budgetåret 1971/72 jämte motioner

Skatteutskottets betänkanden:

Nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1971

Nr 7 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt jämte motioner

Nr 12 i anledning av motion om översyn av tullbestämmelserna för allmänflyget

Justitieutskottets betänkande:

Nr 2 i anledning av motioner angående samhällets rättshjälp

Socialförsäkringsutskottets betänkanden:

Nr 1 i anledning av motion angående avgiften till tilläggspensioneringen för äldre arbetskraft

Nr 2 i anledning av motioner om höjt sjukpenningtillägg inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen

Nr 3 i anledning av motion angående sjukpenningförsäkringen för vissa ensamstående

Jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 4 i anledning av motion om anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare

Nr 5 i anledning av motion angående ersättningen för älgskada

Nr 6 i anledning av motioner om ett avlösningsystem för jordbrukare vid sjukdom och semester

§ 5 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställdes, nämligen av

Nr 93 Herr *Oskarson* (m) till herr industriministern angående samråd före beslut om förflyttning av vissa företag:

I vilken utsträckning äger samråd rum mellan å ena sidan
industridepartementet och å andra sidan berörda kommunala myndig-
heter och lokala och regionala arbetsmarknadsmyndigheter innan
beslut fattas om att förflytta företag i vilka staten har delägarintresse
från en ort inom riket till en annan?

Nr 32

Fredagen den
26 februari 1971

§ 30 Kammaren åtskildes kl. 15.04.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert